

РЕЦЕНЗИЯ

на підручник «Українська мова і літературне читання»
для 3 класу (К. С. Кожухар, А. І. Нікітченко, А. О. Люшнівська)
за редакцією доктора педагогіки К.С. Кожухар

Проблема створення підручника є найскладнішою, адже через нього запроваджуються в життя загальні настанови методики, які орієнтуються на суспільство. Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних громадян. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей, умінь самостійно здобувати знання, орієнтуватися в житті. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, яке починається із змісту навчання. Державні стандарти, модернізований Курикулум з української мови і читання для 1-4 класів, створені для українців Молдови, постали основою для авторів аналізованого підручника. В ньому передбачено формування таких ключових компетенцій, як: комунікативна, соціальна, етнокультурознавча та діяльнісна.

У чітко структурованому підручнику, орієнтованому на компетентнісне навчання, центральною постає його комунікативна спрямованість, де наскрізними є мовленнєвий і мовний аспекти в тісному переплетінні, в симбіозі. Структурним стрижнем підручника є цікаві, корисні, пізнавальні, з виховним потенціалом, спроектованим у різні галузі, теми для розвитку мовлення, відповідно до яких розподіляється весь мовний матеріал, призначений для вивчення в 3 класі. Таких тем одинадцять у частині підручника «Мова і мовлення» і дванадцять у частині «Літературне читання». Дидактичний принцип наступності автори використали блискуче. Адже одинадцять тем однакові для обох частин, а це дає неабиякі можливості учням удосконалювати часткові вміння і навички з усіх видів мовленнєвої діяльності, які формуватимуться під час вивчення відповідного мовного матеріалу.

В умовах відсутності художньої літератури українською мовою на теренах Молдови для школярів друга частина підручника «Літературне читання» постає справжньою скарбницею пізнання. Дванадцята тема «На порозі красне літо» присвячена канікулярному духовному збагаченню учнів. Кожен текст усіх тем з літератури супроводжується післятекстовими завданнями, як і в першій частині,

що є дуже цінним. Це свого роду продовження й удосконалення набутих знань, умінь і навичок з мовленнєвого аспекту першої частини.

Теми першої (як і другої) частини охоплюють найрізноманітніші сфери матеріального і духовного життя, довкілля, зокрема, «Мова наша солов'їна», «Осінь така мила», «Сріблом пухнастим вкрита земля», «Ти добро лиш твори повсюди» тощо. Успішній реалізації комунікативної компетенції сприяє сама будова кожного уроку, стрижнем якого є тексти з до- і після текстовими завданнями. Продумана система послідовно використаних умовних позначок чітко маркує кожен окремий сегмент уроку. Кожна тема – це своєрідний лінгводидактичний комплекс. Автори дібрали вдачі тексти, що відповідають віковим особливостям третьокласників. Тут багато віршів, загадок, лічилок, казок та інших малих фольклорних жанрів, уривків текстів відомих дитячих письменників.

Неабияке пізнавальне навантаження несуть тексти зі світу цікавого, що вносить у педагогічний процес елемент евристичності, з одного боку, і полегшує засвоєння лінгвістичної інформації, – з іншого. (вправа 337 на стор. 121; вправа 328 на стор. 116; вправа 253 на стор. 95 тощо).

Більшість текстів, а особливо післятекстових завдань має виховне спрямування: ставлення до товаришів, повага до батьків, допомога у важку хвилину, трудове виховання, любов до книги, орієнтація в майбутній професії, патріотичне та екологічне виховання (вправи 372, 441, 414, 416 тощо).

Підручник по-справжньому креативний, оскільки комунікативна компетенція в кожному параграфі. Велика кількість завдань вимагає творчого опрацювання, а саме: скласти власне висловлювання: а) на підставі прочитаного тексту; б) за малюнками (вправа 456, стор. 160); в) за сюжетними картинками (вправа 161, стор. 65); г) за питаннями (вправа 155, стор. 62); ґ) за поданим початком (вправа 406, стор. 145); д) на підставі плану-опори (вправа 141, стор. 58); е) на основі порівнянь (вправа 134, стор. 56) тощо.

Ключова соціальна компетенція передбачає здатність діяти в життєвих ситуаціях відповідно до соціальних норм і правил. Цільові установки «Працюємо колективно» (вправа 229, стор. 87; вправа 393, стор. 141); «Прочитай діалог за ролями» (вправа 392, стор. 141); «Поміркуймо разом» (вправа 306, стор. 110) сприяють формуванню здатності продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні соціальні ролі, брати на себе відповідальність прийняття певного рішення, бути врівноваженим, стриманим, толерантним.

Етнокультурознавча компетенція формуватиметься на підставі текстів теми «Все, що бачу навколо я, – то люба, рідна моя земля» (стор. 78-90), в яких йдеться і про Молдову, і про Україну.

І нарешті наскрізною в аналізованому підручнику проступає діяльнісна компетенція.

Усі завдання кожного параграфу вимагають активної творчої діяльності, в основі якої спостереження, аналогія, порівняння, узагальнення, дослідження певних мовних явищ (вправа 76 на стор. 35; вправа 87 на стор. 39; вправа 171 на стор. 70), самоконтроль та самоперевірка. Завдання містять проекцію на кожного учня – в цьому індивідуальний аспект, передбачений авторами підручника (вправа 432, стор. 153; вправа 419, стор. 150; вправа 425, стор. 151).

Авторам аналізованого підручника вдалося ненав'язливо, природно, на основі текстів представити лексико-фразеологічну роботу, пов'язавши її з фонетико-орфоепічним, граматичним та орфографічним матеріалом. Корисним є те, що слова, призначені для активного засвоєння, зустрічаються на сторінках підручника 6-8 разів у різних текстах, завданнях до них та вправах. Вони виділені в рамочки і семантизуються різними способами. Ситуативно-тематичне об'єднання матеріалу забезпечує цілеспрямоване засвоєння лексики і фразеології. Це демонструють і тексти, в основі яких тематично об'єднана лексика.

Унаочнення матеріалу, зразки таблиць-опор, схем, видів розбору полегшить засвоєння відповідних тем, оскільки авторами враховано вікові особливості школярів.

Ілюстрування підручника дуже вдале. Це яскраві малюнки, змістовні, привабливі, в яких відбито національну українську та молдовську специфіку. Малюнки вправи 489 на стор. 173 – це неабияка знахідка для демонстрації творення форм множини займенників, відмінної від іменників.

Проте в підручнику зазначаємо деякі незначні огріхи, можливо, суб'єктивні зауваження і побажання авторам.

- Вправа 5 на стор. 11. Чи знають учні, українці Молдови слово *стругачка* (для гостріння олівців). Може, поряд з малюнком помістити його в рамочку.

- Вправа 12, завд. 2 на стор. 13. У реченні лише один прикметник. Чому підкресли прикметники?

- Вправа 13, завд. 1. Не зовсім зрозумілою є цільова установка. Що «сховалося»... Якщо це етимологія – то слова соняшник, капуста – зрозуміло, а буряк?

- Вправа 135. «Козодой» – це по-російськи, а по українськи – «сплюха». Яка це пташка «плавка»?

- Вправа 241. Таблиця. Дзьобик□. Показати нульове закінчення.

- Вправа **244**. Чи є в українській мові слово *засимило*? Краще дати *засимувала*.
- Вправа **266**. Замінити слова тематичної групи: *іній* – *інею*; *сніг* – *сніжинка*; *лід* – *льодинка* тощо.
- Вправа **280**. *Правильне* написання (а не *вірне*).
- Вправа **391**. Замість *списав у кого*, краще *...списав з чого*. Виховний аспект.
- Вправа **62**. Текст «Чарівна осінь»: золотими *барвами*, а не *фарбами*.
- Може дати в рамочку і слово *козуб* (*кошик*)?
- У дятла лапки, а не ноги.

Деякі технічні огріхи теж слід усунути.

Ці незначні огріхи аж ніяк не применшують вартості рецензованого підручника, який засвідчує вихід української лінгводидактики початкової ланки Молдови на високий науково-методичний рівень. Автори під керівництвом К. С. Кожухар провели велику роботу, значною мірою удосконаливши зміст і методичний апарат підручника, додавши зовсім нову частину «Літературне читання». Рекомендуємо підручник до друку і сподіваємося, що він слугуватиме настільною книгою кожного учня і приноситьиме насолоду в навчанні.

*Рецензент – доктор-конференціар кафедри славістики
Бельцького державного університету ім. А. Руссо Республіки Молдова
Туницька Марина Василівна*

18.04.2012.